

STORTINGET

Representantforslag 134 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson
og Kristoffer Robin Haug

Dokument 8:134 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson og Kristoffer Robin Haug om endring av straffeloven § 185, «rasismeparagrafen», og et tryggere offentlig ytringsrom

Til Stortinget

Bakgrunn

§ 185 i straffeloven, ofte omtalt som «rasismeparagrafen», fastslår at den som «forsettlig eller grovt uaktomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring», kan straffes med bot eller fengsel i inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det «å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen» på grunn av deres gruppebaserte tilhørighet.

Lovparagrafen er ikke bare rettet mot rasistiske ytringer som rammer personer med en annen hudfarge, etnisitet eller nasjonal opprinnelse, men etablerer forbud mot hatytringer som har sammenheng med hudfarge eller nasjonal eller etnisk opprinnelse, religion eller livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk eller nedsatt funksjonsevne.

Høyesterett har uttalt seg om prinsippene for tolkning av ytringer i saker etter straffeloven § 185. Utgangspunktet er hvordan tilhører oppfatter ytringen ut fra den sammenheng den er fremsatt. Ifølge Høyesterett kan altså ikke enkeltstående ytringer tolkes isolert, men må vurderes i den konteksten eller sammenheng

ytringen er fremsatt i. Det går likevel en grense for hva som kan innfortolkes i en ytring ut fra sammenhengen, noe som følger av den såkalte forsiktighetsregelen. Dette tolkningsprinsippet innebærer at ingen skal risikere strafferettslig ansvar ved at en ytring tillegges et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen.

Det skal mye til før ytringer bryter med § 185. Bestemmelsen forbyr kun ytringer av kvalifisert krenkende karakter. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen har slått fast at ytringsfriheten i Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 10 ikke bare verner stuerene, sympatiske eller behagelige ytringer, men også ytringer som fornærmer, sjokkerer eller forstyrrer, fordi dette er en forutsetning for den pluralismen, toleransen og bredden som utgjør et demokratisk samfunn. Høyesterett har uttalt at det gjelder «en relativt rommelig margin for smakløse ytringer» selv om man befinner seg utenfor ytringsfrihetens kjerneområde.

I 2022 kom Ytringsfrihetskommisjonens utredning om en åpen og opplyst offentlig samtale (NOU 2021:9). Kommisjonen foreslår å endre ordlyden i straffeloven § 185 med foreslår om å endre terskelen for hva som skal være straffbart. De begrunner det med at paragrafen både må gjøres mer forståelig, og at det må tydeliggjøres hva som faktisk er straffbart. Ytringsfrihetskommisjonen har foreslått alternative formuleringer som gjenspeiler den reelle rettstilstanden, og som samtidig er mer allment tilgjengelige.

Forslagsstillerne mener at i de tilfeller der mennesker skyves bort fra samfunnsdebatten gjennom trusler, skremser og trakassering, rammer dette deres ytringsfrihet. Forslagsstillerne mener at rasismeparagrafen der-

for ikke kan anses som en begrensning av ytringsfriheten, men en beskyttelse av den.

Forslagsstillerne støtter Ytringsfrihetskommisjonen i at ordlyden i § 185 må endres, og mener at kommisjonens alternativ 2 gir den mest presise og dekkende ordlyden. I dette alternativet er dagens ordlyd «det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen» erstattet med mer detaljerte beskrivelser av de ytringene Høyesterett har pekt ut i praksis som straffverdige.

Alternativet synliggjør hvilke typer ytringer Høyesterett har vurdert som straffbare etter bestemmelsen, og tydeliggjør at det er vanskelig å gi et klart uttrykk for hvilke ytringer som er straffbare, fordi ytringer alltid må tolkes i den konteksten de blir framsatt. Forslagsstillerne mener at det er en fordel med mer detaljerte beskrivelser av ulike typer ytringsangrep i lovteksten enn det loven har i dag, slik at leseren får tydelige eksempler på hvilke ytringer som rammes, og kan danne seg et klarere bilde av hva som er straffbart.

Straffeloven § 10 har betydning for å fastslå hva som er en offentlig ytring. Her fastslås følgende:

«En handling er offentlig når den er foretatt i nærvær av et større antall personer, eller når den lett kunne iakttas og er iakttatt fra et offentlig sted. Består handlingen i fremsettelse av en ytring, er handlingen også offentlig når ytringen er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer.»

Ytringer på Facebook vil vanligvis regnes som offentlige. For eksempel behandlet Høyesterett i 2020 to saker om rasistiske ytringer fremsatt i lukkede Facebook-grupper som bestod av mange tusen medlemmer. I begge disse sakene var det ubestridt at det dreide seg om «offentlige» ytringer.

Netthets er alle former for hat som foregår på digitale plattformer. Straffeloven dekker det som kalles hatytringer, men netthets kan også være mobbing, utestenging, trakassering og summen av en lang rekke ytringer som hver og en ikke ville oppleves som mer enn en skarp kommentar.

Forslagsstillerne mener at digitale plattformer er viktige arenaer for å ytre sine meninger og bli hørt, men ser også at det motsatte kan oppstå: at særlig utsatte grupper skremmes eller trues fra å delta i det offentlige ordskiftet. Forslagsstillerne mener at nye lover ikke må misbrukes i den hensikt å fjerne innhold av politiske årsaker, men at sosiale medier må ha en ansvarlig redaktør, og at ansvaret må avklares gjennom en egen lov lignende medieansvarsloven. I tillegg mener forslagsstillerne at politiets nettpatrolje har en positiv effekt på en samfunnsdebatt som til tider har drevet mange vekk fra politikk og politisk debatt, og foreslår å øke midlene til denne.

I Norge finnes særlige lover og tiltak som skal beskytte myndighetspersoner mot angrep og trusler. F.eks. heter det i politiloven § 17 at Politiets sikkerhetstjeneste kan gis tillatelse i sin forbyggende virksomhet dersom det er grunn til å undersøke om noen forbereder en handling som retter seg mot myndighetspersoner, det vil si mot medlemmer av Kongehuset, Stortinget, regjeringen, Høyesterett eller representanter for tilsvarende organer. Det betyr at Politiets sikkerhetstjeneste ikke er tilgjengelig for lokalpolitikere, ungdomspolitikere eller andre samfunnsaktører – selv om de utsettes for trusler av alvorlig art.

En av forslagsstillerne har selv i perioder blitt utsatt for store mengder hets og trusler som byråd i Oslo. På det tidspunktet ble det ikke gjort en helhetlig vurdering av trusselsituasjonen. Snarere ble det i lang tid henvist til å selv samle opp og anmelde sak for sak egenhendig på politistasjonen for at disse skulle kunne registreres og eventuelt følges opp. Forslagsstillerne mener at dette ikke er forsvarlig, og at en så minimal oppfølging hindrer viktige stemmer fra å delta i debatten.

Forslagsstillerne mener at det er for mange som står alene i sin kamp for sin frihet til å ytre seg. Det harde ytringsklimaet og omkostningene ved å ytre seg offentlig rammer særlig samfunnsdebattanter og andre viktige stemmer uten organisasjoner eller andre støtteapparat i ryggen. Samfunnsdebattanter med minoritetsbakgrunn er spesielt utsatt, og man har flere eksempler på debattanter som har trukket seg unna eller tatt en pause fra den offentlige debatten de siste årene. Terskelen for å få støtte fra PST er for lav og bør utvides til å gjelde samfunnsdebattanter.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre § 185 i straffeloven i tråd med Ytringsfrihetskommisjonens anbefalinger, alternativ 2, slik at den blir lydende:

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år. En ytring regnes som hatefull når den på kvalifisert krenkende måte fremmer hat eller forfølgelse mot, oppfordrer eller slutter seg til integritetskrenkelser mot, eller grovt nedvurderer menneskeverdet til noen på grunn av deres

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
 - b) religion eller livssyn,
 - c) seksuelle orientering,
 - d) kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, eller
 - e) nedsatte funksjonsevne
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å regulere bruk av sosiale medier i en egen lov, etter samme prinsipper som medieansvarsloven gjør for tradisjonelle medier. Sosiale medier skal måtte ha en ansvarlig redaktør som er ansvarlig for redaksjonelle beslutninger gjort ved utforming av algoritmer, visning av innhold og markedsføring på det sosiale mediet. Sosiale medieselskaper som med fullt overlegg tjener penger på algoritmer som fremmer polarisering, radikalisering og trakassering, som nylige avsløringer har vist at Facebook har gjort, må kunne bøtelegges av myndighetene.
3. Stortinget ber regjeringen om å tilføre nok midler til politiets nettpatrulje for å sikre at innbyggere som ønsker å diskutere og fremme politikk, ikke kan jages av brukere på sosiale medier gjennom hat og trakassering.
4. Stortinget ber regjeringen styrke politiets meldetjeneste for hatefulle ytringer, slik at den nasjonale registreringen av anmeldelser av hatkriminalitet og hatefulle ytringer forbedres, forenkles og systematiseres.
5. Stortinget ber regjeringen utvide mandatet til Politiets sikkerhetstjeneste (PST), slik at de kan følge opp og iverksette sikkerhetstiltak for samfunnsdebattanter ut over nasjonale myndighetspersoner dersom de utsettes for trusler og større mengder hets fordi de har ytret seg i den offentlige debatten.

15. februar 2023

Lan Marie Nguyen Berg

Rasmus Hansson

Kristoffer Robin Haug

